

Způsobové propozice

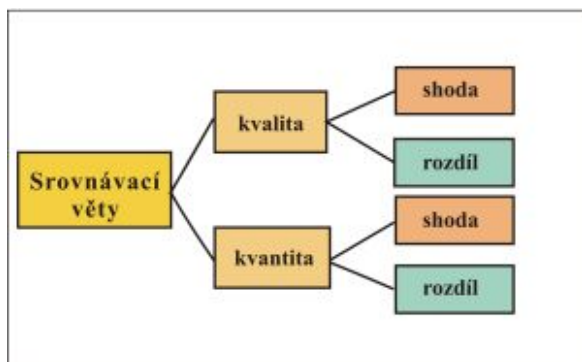
- V gramatice od *Novotného*: 2. díl, §§ 457-465

PROSTÉ ZPŮSOBOVÉ VĚTY

- spojky *ut, quemadmodum, quomodo* + indikativ, „jako“, „jak“
- *ut* může mít různé významové odstíny, např.: kauzální (*ut est ille bonus vir* „jakožto dobrý člověk“), omezující (*Orationem salutarem ut in tali tempore habuit. (Nep., 15, 5, 3)* „Vzhledem k situaci pronesl prospěšnou řeč.“)
- často v ustálených obratech typu *ut supra diximus* „jak jsme řekli výše“

VĚTY SROVNÁVACÍ

- používá se opěrné demonstrativum, adjektivum nebo adverbium v řídící větě
- indikativ, konjunktiv (možná nebo myšlená vlastnost či děj)
- dělení srovnávacích vět na
 1. **kvalifikační** (srovnává se **způsob**, jak se něco děje; „tak, jako“, „stejně jako“)
 2. **kvantifikační** (srovnání **stupně** vlastností; „tolik, kolik“, „více než“)
- kvantifikační i kvalifikační se dále dělí na srovnání na základě shody nebo rozdílu:

- **Problém s češtinou:**
čeština používá „tak jako“ pro kvantifikaci i kvalifikaci, latina však má odlišné prostředky

Věty kvalifikační

1. Shoda

ita - (sic)ut	tak - jako
sic (ita) - (vel)ut	
sic/ita - quemadmodum	
eo modo - quo (modo)	
pariter (similiter, aequè, eodem modo) - atque/ac	stejně - jako
perinde (proinde) - atque/ac	
par (similis) - atque/ac	stejný - jako
idem - qui, atque/ac	
talis - qualis	takový - jaký
cum - tum (blízké čas. větám)	jako (jestliže) - tak (pak)

- Příklady: viz Peňázova skripta, s. 61

2. Rozdíl

aliter (alius, secus) - atque/ac	jiný, jinak než
alius (aliter) - quam málo časté u klas. autorů	

- latina někdy dává přednost vyjádření pomocí negace, místo „stejně jako“ použije „**ne jinak než**“
- rozdíl tedy lze vyjádřit negací shody („ne stejně jako“) a shodu negací rozdílu („ne jinak než“)

Věty kvantifikační

1. Shoda

tam - quam	tak (do té míry) - jako
tantus - quantus	tak velký - jak velký
tot - quot	tolik - kolik
totiens - quotiens	tolikrát - kolikrát

Srovnání stejné míry rozdílu, tj. „**čím, tím**“:

eo (tanto) - quo (quanto) + komparativ v obou větách	čím - tím, oč - o to
<i>Quo quisque doctior, eo modestior est.</i> „Čím je kdo učenější, tím je skromnější.“	
ut - sic + superlativy v obou větách	čím - tím, oč - o to
<i>Ut quisque doctissimus, ita est modestissimus.</i> „Čím je kdo učenější, tím je skromnější.“	

Pozor na rozdíl mezi kvalifikačním a kvantifikačním srovnáním!

Latinská věta *Tam vehemens fui, quam cogebam, non quam volebam* má pouze jedinou interpretaci:
„Byl jsem prudký **do té míry**, jak jsem byl nucen, ne jak jsem si přál.“

2. Rozdíl

- **komparativ** od adjektiva, dále výrazy **potius, magis, minus, saepius,...** + **quam**
Contemnebat potius litteras quam nesciebat. „Spíše pohrdal vědou/literaturou, než že **by ji neznal.**“
- **malle** + infinitiv + **quam** + **infinitiv**

- Servire quam pugnare mavult.* „Raději chce sloužit než bojovat“
- při srovnávání typu „spíše se to stalo rychle než pomalu“ stojí buď
 1. v obou větách komparativ
Cicero in coniuratos acrius quam moderatius consuluit., nebo
 2. pozitiv v obou větách + *magis* v řídící větě:
Cicero in coniuratos magis acriter quam moderate consuluit.
„Cicero zakročil proti spiklencům spíše přísně než mírně“.

Časy a způsoby ve větách vyjadřujících rozdíl

- čeština neodpovídá latině, v ČJ často kondicionál ve VV (chápe děj jako nereálný)
- latina má velmi často **indikativ** (ačkoliv v **překladu** se může objevit **kondicionál**, viz **výše!**)
- může se objevit rovněž **konjunktiv cizího mínění** nebo **konjunktiv potenciální** a **ireální**, který je však **omezen** na slovesa *velle*, *posse* a jiná jim významově blízká slovesa (např. *optare*)
- zvláštním případem jsou komparativy typu *potius*, *magis*, *prius*, *citius* ve významu „spíše než“:
 - Pokud se srovnávají dva děje, z nichž jeden se děje a druhý ne, používá se **indikativ**, většinou **stejného času**.
Contemnebat potius litteras quam nesciebat.
„Spíše pohrdal vědou/literaturou, než že **by ji neznal.**“
Troglodytae strident magis quam loquuntur.
„Troglodyté spíše syčí než mluví.“
 - Pokud se vyjadřuje, že se dává přednost jednomu ději před druhým, je ve VV **konjunktiv podle souslednosti časů**
Depugna potius quam servias.
„Radši bojuj než bys sloužil.“
Cur non in proelio cecidisti, potius quam in potestate inimici venires?
„Proč jsi radši nepadl v bitvě, než abys ses dostal do moci nepřítele?“
 - Mohou se srovnávat i dva **infinitivy**, dvě **gerundiva**.
Promissum potius non faciendum quam tam taetrum facinus admittendum.
„Je/bylo třeba spíše nedodržet slib než připustit tak odporný zločin“
- přesah vět účinkových s *quam ut* + **konjunktiv**:
Maior sum et ad maiora genitus quam ut mancipium sim mei corporis.
„Jsem příliš významný a narozený pro vyšší věci, než abych otročil svému tělu“

Konjunktivní věty vyjadřující předpoklad - „jako by“

- výrazy shody nebo rozdílu obsahující *ut* nebo *ac* mají u sebe navíc *si*, např.:
similis, idem... ac si; similiter, aequae, perinde, proinde... ac si; non secus, aliter... ac si; ut, velut... si; dále tamquam si/tam... quam si; komparativ + quam si
- používají se konjunktivy **potenciální** a **ireální**:
 - výsledek se často shoduje se **sousledností časů** (zvláště u potenciality).
 - někdy se nicméně odlišují, a to zejména v oblasti **ireality**:
Me, iuxta ac si meus frater esset, sustentavit.
„Podpořil mě tak, jako by byl můj bratr (**ale přítom není!**)“
Tecum agam non secus ac si meus esset frater isto in loco.
„Budu s tebou jednat tak, jako by na tom místě byl můj bratr (**ale není!**)“
- *tamquam, quasi* + konjunktivy **souslednosti časů** (Peňáz, s. 61, 1. příklad)

Praktický výstup:

- **většinou podle souslednosti časů, když je porušena, bývá to u ireality**

- Ireálnost je obecně v latině chápána jako výrazný rys, který latina má tendenci zachovávat.

NEVĚTNÁ PŘIROVNÁNÍ

- není rozdíl mezi kvalifikačním a kvantifikačním
- objevují se všechny srovnávací výrazy, ale je u nich **zachováno opěrné demonstrativum** (stojí blízko), např. *perinde ac*, *aliter ac*, *aeque ac* atd.
- *sicut* a *tamquam* se většinou píšou **dohromady**
- pouze **ut**, **velut bez demonstrativa**; tyto spojky také pro výčet příkladů „jako například“
- Když je první člen v ak., druhý je v ak. nebo nom., pokud je druhý člen zájmeno, stojí vždy v ak. (Peňáz, s. 63)
- **záporné** srovnání pomocí *nihil nisi*, *quid nisi* (po záporu, v řečnické otázce).

VYJÁDŘENÍ MAXIMÁLNÍ MÍRY

- česky: „jak jen“ „kolik jen“ „co jen“
- u **sloves** bývá všeobecný podmět *quisque* (viz Peňáz, s. 64)
- u **adjektiv a adverbii srovnávací spojka + qui**, tj. *quam qui*, *ut qui*
- Pozor na rozdíl:
Odi linguam Latinam ut quam maxime. vlastně zkrácené „Nenávidím **latinský jazyk** jako **ten (jazyk), který** (nenávidím) nejvíc.“
Odi linguam Latinam ut qui maxime. vlastně zkrácené „Nenávidím latinu jako **ten (člověk), který** (ji nenávidí) nejvíc.“

PROPOZICE PROSTŘEDKOVÉ

- **gerundium** a gerundivní vazba
- *eo*, *quod* „tím, že“

PROPOZICE OKOLNOSTNÍ

- participium spojitě (predikativní) i nespojitě (tzv. ablativ absolutní)
- **ut** + indikativ
- **ut non**, **cum non**, **cum nihil** + konjunktiv, příp. **quin** po záporné VH; česky: „aniž by“, příklady Peňáz, s. 65
- pomezí struktury, *ut non* se řadí mezi konsekutivní propozice